કચ્છ સરહદે કિલ્લેબંધી!!

પાકિસ્તાનના નાપાક ઈરાદાઓ પર હવે ગુજરાત પોલીસ રેન્જ ભારે પડશે

આનાથી પાકિસ્તાન પ્રેરિત નાર્કો-ટેરરિઝમ, ડ્રોન હુમલા અને દરિયાઈ ઘૂસણખોરી સામે બીએસએફ અને સ્થાનિક પોલીસ વચ્ચે રિયલ-ટાઇમ સંકલન વધશે

વિકલ્પ

★ દીપક આશર

ભારતની પશ્ચિમી સરહદ હંમેશાં વ્યૂહાત્મક અને સુરક્ષાની દ્રષ્ટિએ અત્યંત સંવેદનશીલ રહી છે. ખાસ કરીને ગુજરાતનો સરહદી વિસ્તાર, જે જમીની માર્ગે પાકિસ્તાન સાથે અને દરિયાઈ માર્ગે અરબી સમુદ્ર સાથે જોડાયેલો છે, તે રાષ્ટ્રીય સુરક્ષા એજન્સીઓ માટે સતત ચિંતા અને સતર્કતાનો વિષય રહ્યો છે. હવે ગુજરાત સરકારે આંતરરાષ્ટ્રીય સરહદ અને તટીય સુરક્ષાને વધુ અભેદ્ય બનાવવા માટે એક અત્યંત મહત્વપૂર્ણ અને નવો વહીવટી ફેંસલો લીધો છે. રાજ્યના સરહદી અને વ્યૂહાત્મક રીતે સંવેદનશીલ જિલ્લાઓને આવરી લેતી એક નવી ‘પોલીસ રેન્જ’ની સ્થાપના કરવાની સત્તાવાર જાહેરાત કરવામાં આવી છે. આ નિર્ણય માત્ર કોઈ સામાન્ય વહીવટી ફેરબદલ કે પોલીસ માળખાનું વિસ્તરણ નથી, પરંતુ તે પાકિસ્તાન તરફથી આવતા પરંપરાગત અને બિન-પરંપરાગત સુરક્ષા જોખમોનો સામનો કરવાની ભારતની આધુનિક સૈન્ય અને આંતરિક સુરક્ષા નીતિનો એક મોટો હિસ્સો છે.

ગુજરાતનો સરહદી ભૂ-ભાગ પૃથ્વી પરના સૌથી જટિલ ભૌગોલિક વિસ્તારોમાંનો એક છે. કચ્છનું રણ, સર ક્રીકનો દલદલીય વિસ્તાર અને વિશાળ દરિયા કિનારો એવા ક્ષેત્રો છે જ્યાં કડક ચોકીદારી કરવી અત્યંત કઠિન છે. અત્યાર સુધી આ વિશાળ સરહદી વિસ્તારોનું સંચાલન જે પોલીસ રેન્જ હેઠળ થતું હતું, તેનો કાર્યભાર ઘણો મોટો અને વ્યાપક હતો. નવી પોલીસ રેન્જની સ્થાપના પાછળનું મુખ્ય કારણ વહીવટી કેન્દ્રીકરણ અને સીધું કમાન્ડ સ્ટ્રક્ચર ઊભું કરવાનું છે.

આ વિસ્તારમાં પાકિસ્તાની ઘૂસણખોરો, માછીમારોની આડમાં આવતા શંકાસ્પદ તત્વો અને ડ્રગ્સ કાર્ટેલ સતત સક્રિય રહે છે. શિયાળા અને ઉનાળાની આત્યંતિક આબોહવા વચ્ચે રણ સરહદે થતી હિલચાલ પર નજર રાખવા માટે સ્થાનિક ઈન્ટેલિજન્સ અને પોલીસ ફોર્સનું ચોક્કસ નેટવર્ક જરૂરી હતું.

નવી રેન્જ અંતર્ગત એક સમર્પિત આઈજી (આઈજી) અથવા ડીઆઈજી (ડીઆઈજી) કક્ષાના અધિકારી સીધા આ સરહદી જિલ્લાઓની કાયદો અને વ્યવસ્થા તેમજ બોર્ડર કો-ઓર્ડિનેશન પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરી શકશે. નવી પોલીસ રેન્જ અસ્તિત્વમાં આવવાથી સરહદી સુરક્ષા વ્યવસ્થામાં ગુણાત્મક ફેરફાર થવાની અપેક્ષા છે. આ નિર્ણયની અસરો મુખ્યત્વે ત્રણ સ્તરે જોવા મળશે.

પહેલું, બીએસએફ અને સ્થાનિક પોલીસ વચ્ચે બહેતર તાલમેલઃ ભારત-પાકિસ્તાન આંતરરાષ્ટ્રીય સરહદની પ્રથમ સુરક્ષા લાઈન બોર્ડર સિક્યુરિટી ફોર્સ (બીએસએફ) સંભાળે છે. પરંતુ, જ્યારે કોઈ ઘૂસણખોર અથવા ડ્રગ પેડલર સરહદ પાર કરીને ભારતીય ક્ષેત્રમાં પ્રવેશે છે, ત્યારે તેને પકડવાની અને કાનૂની કાર્યવાહી કરવાની બીજી લાઈન સ્થાનિક પોલીસની હોય છે. નવી રેન્જ બનવાથી બીએસએફ અને પોલીસ વચ્ચે ‘રિયલ-ટાઈમ ઈન્ટેલિજન્સ શૅરિંગ’ અત્યંત ઝડપી બનશે.

બીજું, નાર્કો-ટેરરિઝમ પર કડક અંકુશઃ છેલ્લા થોડા વર્ષોમાં પાકિસ્તાનની ગુપ્તચર એજન્સી આઈએસઆઈ દ્વારા પંજાબ સરહદની જેમ જ ગુજરાતના દરિયાઈ અને રણ માર્ગનો ઉપયોગ કરીને ભારતમાં કરોડો રૂપિયાનું હેરોઈન અને અન્ય માદક દ્રવ્યો ઘુસાડવાના પ્રયાસો વધ્યા છે. આ નાર્કો-ટેરર સિન્ડિકેટ સ્થાનિક નેટવર્કનો ઉપયોગ કરે છે. નવી સમર્પિત પોલીસ રેન્જ સ્થાનિક સ્તરે એન્ટી-નાર્કોટિક્સ ઓપરેશન્સને વધુ ધારદાર બનાવશે.

ત્રીજું, ટેકનોલોજીકલ દેખરેખ અને ડ્રોન સેફ્ટી કવરઃ પાકિસ્તાન દ્વારા હવે સરહદ પારથી હથિયારો અને ડ્રગ્સ મોકલવા માટે ડ્રોન ટેકનોલોજીનો વ્યાપક ઉપયોગ થઈ રહ્યો છે. નવી પોલીસ રેન્જ હેઠળ એન્ટી-ડ્રોન સિસ્ટમ્સ અને સરહદી ગામડાઓમાં ‘વિલેજ ડિફેન્સ કમિટી’ને ફરીથી સક્રિય કરીને માનવ અને તકનીકી દેખરેખનું મજબૂત નેટવર્ક ઊભું કરવામાં આવશે.

અલબત્ત, નવી પોલીસ રેન્જ બનાવવી, નવા કાર્યાલયો ઊભા કરવા અને લાલ લાઈટ વાળી ગાડીઓમાં અધિકારીઓને બેસાડવા માત્રથી સરહદો સુરક્ષિત થતી નથી. ખરી જરૂરિયાત કાગળ પરના નકશાઓ બદલવાની નહીં, પણ ગ્રાઉન્ડ લેવલ પર પોલીસ ફોર્સની ‘નિયત અને નીતિ’ બદલવાની છે. ઈતિહાસ સાક્ષી છે કે 2008 ના મુંબઈ હુમલા (26/11) બાદ દેશભરમાં કોસ્ટલ સિક્યોરિટી અને મરીન પોલીસ સ્ટેશનો પાછળ કરોડો રૂપિયાનું આંધણ કરવામાં આવ્યું હતું. કરોડોની કિંમતની સ્પીડ-બોટ્સ ખરીદવામાં આવી હતી. પરંતુ વાસ્તવિકતા એ છે કે આજે પણ ઘણા મરીન પોલીસ સ્ટેશનો પાસે કાં તો બોટ ચલાવવા માટે ડીઝલના પૈસા નથી અથવા તો દરિયાઈ મોજાં સામે લડી શકે તેવા પ્રશિક્ષિત જવાનો નથી.

જ્યાં સુધી નવી રેન્જના નામે માત્ર સરકારી બજેટનો વ્યય થશે અને ગ્રાઉન્ડ લેવલના કોન્સ્ટેબલ કે હેડ કોન્સ્ટેબલને આધુનિક હથિયારો, નાઈટ-વિઝન બાયનોક્યુલર્સ અને સેટેલાઈટ ફોન્સ નહીં મળે, ત્યાં સુધી પાકિસ્તાની એજન્સીઓની નવી ટેકનોલોજી સામે આપણે પાછા પડીશું.

વહીવટી પ્રક્રિયાઓ અને ફાઈલોની મંજૂરીમાં થતો વિલંબ આપણી સુરક્ષા વ્યવસ્થાને ઉધઈની જેમ કોરી ખાય છે. જો નવી રેન્જ પણ જૂની અમલદારશાહી અને ‘હપ્તા કલ્ચર’નો ભોગ બનશે, તો સરહદ પારથી આવતું ડ્રગ્સ ભારતના યુવાધનને બરબાદ કરતું રહેશે. પ્રશાસને માત્ર નવી ઓફિસો ખોલીને સંતોષ માનવાના બદલે અધિકારીઓની ‘પર્સનલ એકાઉન્ટિબિલિટી’ (વ્યક્તિગત જવાબદારી) નક્કી કરવી પડશે.

નવી પોલીસ રેન્જની ઘોષણા થઈ ચૂકી છે, પરંતુ આ વ્યવસ્થાને વાસ્તવિક અને કાર્યક્ષમ બનાવવા માટે આગામી સમયમાં પાંચ નિર્ણાયક તબક્કાઓ અને પડકારોનો સામનો કરવો પડશે. નવી રેન્જ બન્યા પછી સૌથી મોટો પડકાર બજેટ અને અત્યાધુનિક ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર ઊભું કરવાનો રહેશે. માત્ર સામાન્ય થાણાઓથી કામ નહીં ચાલે. અતિ-સંવેદનશીલ સર ક્રીક વિસ્તાર માટે ખાસ પ્રકારના હોવરક્રાફ્ટ અને ઓલ-ટેરેન વ્હિકલ્સ પોલીસ ફોર્સને આપવા પડશે, જેથી રણના દલદલમાં પણ ઝડપી હિલચાલ થઈ શકે. બીજું છે - નવી રેન્જની અંદર એક વિશિષ્ટ કમાન્ડો અથવા ટાસ્ક ફોર્સ યુનિટ હોવું જોઈએ, જે સીમા પારથી થતી કોઈ આકસ્મિક ઘૂસણખોરી કે આતંકવાદી હિલચાલ સમયે સેના કે બીએસએફની મદદ આવી પહોંચે તે પહેલાં પ્રથમ જવાબી કાર્યવાહી કરી શકે. આ માટે જવાનોને આકરા ભૌગોલિક વાતાવરણમાં તાલીમ આપવી પડશે.

આ ઉપરાંત, હવેની લડાઈ માત્ર જમીન પરની નથી, પણ ડિજિટલ સ્પેસની છે. પાકિસ્તાની હેન્ડલર્સ સરહદી વિસ્તારોમાં સેટેલાઈટ ફોન અને એન્ક્રિપ્ટેડ એપ્લિકેશન્સનો ઉપયોગ કરે છે. નવી રેન્જ ઓફિસમાં એક અત્યાધુનિક ‘સાયબર ઈન્ટેલિજન્સ સેલ’ સ્થાપવો પડશે, જે સેના અને કેન્દ્રીય એજન્સીઓ (એનટીઆરઓ, આઈબી) સાથે સીધો કનેક્ટેડ હોય.

સરહદની અસલી સુરક્ષા ત્યાં વસતા નાગરિકો છે. માછીમારો અને સરહદી ગામડાના લોકો જો પોલીસના મિત્ર બનશે, તો સીમા પારની નાની હિલચાલ પણ છૂપી નહીં રહે. નવી રેન્જના વડાઓએ પોલીસની છબી સુધારીને સરહદી વિસ્તારોમાં સામાજિક કલ્યાણના કાર્યક્રમો કરવા પડશે, જેથી સ્થાનિક યુવાનો પાકિસ્તાની એજન્સીઓની લાલચમાં ન આવે.

પાકિસ્તાન ઉપરાંત અરબી સમુદ્રમાં ચીનની નૌકાદળની વધતી હાજરી અને કરાચી બંદરનો સંયુક્ત ઉપયોગ ભારત માટે ચિંતાનો વિષય છે. ગુજરાતની આ નવી પોલીસ રેન્જે માત્ર પાકિસ્તાન જ નહીં, પરંતુ ભવિષ્યમાં ચીન દ્વારા પ્રેરિત થઈ શકનારી દરિયાઈ જાસૂસી કે વ્યૂહાત્મક ઘેરાબંધીને ધ્યાનમાં રાખીને લાંબા ગાળાનો સિક્યોરિટી પ્લાન તૈયાર કરવો પડશે.

ગુજરાત સરકાર દ્વારા નવી પોલીસ રેન્જની સ્થાપના કરવાનો નિર્ણય સૈદ્ધાંતિક રીતે આવકારદાયક અને સમયસૂચક છે. પશ્ચિમી સરહદ પર વધતા જતા નાર્કો-ટેરરિઝમ અને ડ્રોનના હુમલાઓ વચ્ચે વહીવટી વિકેન્દ્રીકરણ અનિવાર્ય બની ગયું હતું. પરંતુ, આ નિર્ણયની સાચી સફળતા તેના કાગળ પરથી જમીન પર થનારા અમલીકરણ પર નિર્ભર કરે છે.

સરહદની સુરક્ષા એ કોઈ પ્રયોગશાળા નથી, જ્યાં વારંવાર ટ્રાયલ એન્ડ એરર કરી શકાય. અહીં નાની ચૂક પણ રાષ્ટ્ર માટે ઘાતક સાબિત થઈ શકે છે. તેથી, નવી રેન્જના વડાઓથી લઈને સરહદી ચોકી પર તૈનાત છેલ્લા કોન્સ્ટેબલ સુધી તમામને જવાબદારી અને અત્યાધુનિક સંસાધનોથી સજ્જ કરવા પડશે. વાત સ્પષ્ટ છે કે, સરકાર આ માળખાકીય ફેરફારને માત્ર રાજકીય વાહવાહીનું સાધન ન બનાવે, પણ તેને ભારતીય સરહદની સુરક્ષાના એક નવા અને અભેદ્ય યુગની શરૂઆત બનાવે. દેશની અખંડિતતા અને નાગરિકોની સુરક્ષા સાથે કોઈપણ સ્તરે સમાધાન સાંખી લેવામાં આવશે નહીં!